

Posudek bakalářské práce

Název: *Výklad novozákonní perikopy Mt 21,1-9 optikou intertextuality a teorie recepcce*

Autor: Kateřina Konupková

Vedoucí práce: Jiří Lukeš, PhD. (katedra biblistiky a judaismu HTF UK)

Dne: 1.9.2023 v Praze

Obsah a struktura práce: Bakalářská práce Kateřiny Konupkové čítá 49 stran. Její textová část obsahuje kromě *Úvodu* (s. 10) tři stěžejní kapitoly s dalším členěním (1. *Intertextualita* – sedm pododdílů, s. 11-25; 2. *Richard B. Hays* – tři pododdíly, s. 26-31; *Matouš 21,1-9* – tři pododdíly, s. 32-44) a *Závěr* (s. 45-46). *Seznam použité literatury* je na straně 47-49 a obsahuje tituly anglické a české. Bakalářská práce obsahuje rovněž *Prohlášení* studentky o samostatném vypracování, *Anotaci* (českou, anglickou), *Klíčová slova* (česká, anglická), *Obsah* a *Seznam zkratk*.

Jazyk a finální forma úprav: Práce užívá náležitě odbornou terminologii, avšak jazyk práce není úplně čtivý. Autorka užívá místy krátké věty, které působí jako samostatná prohlášení bez vztahu k tomu, co předcházelo či navazuje. Jinde naopak v dlouhých souvětích neodpovídá pád (s. 24-25).

Velmi rozsáhlou část práce tvoří citace, jež mohou budít dojem textu, který byl vnesen do práce, aby vyplnil potřebný prostor. Výskyt nejednotných uvozovek („anglických“ i „českých“, jakož i citace v citacích – s. 16, kdy není jasné, kolik citací je v uvozovkách zahrnuto a kde jednotlivé citace končí) ukazují na skutečnost, že text práce potřeboval před odevzdáním důkladnou revizi, která však nenastala. Dokládá to i příklad ze strany 25, kde není patrné, co říká Thomas Hatina a co autorka sama, byť je celý text v uvozovkách.

Po stránce gramatické neprošla práce pečlivou korekturou, což je patrné i z výskytu velkých písmen ve slovech, ač nejsou na počátku věty (ve slovech „Tomto“, „Dle“ – viz s. 15; „Starý Zákon“ na s. 31, „proroky“, kde má být „P“ na s. 32). Na straně 20 ve slově „otec“ užívá autorka naopak malého písmene, avšak z bezprostředního kontextu plyne, že se jedná o označení Boha, kde se užívá písmeno velké. Na stejné straně hovoří autorka o „Egypťském zajetí“ s velkým „E“. Proces čtení je rušen také faktem, že na některých místech označuje autorka v jedné větě biblické knihy zkratkou, ale jiné celým názvem (s. 24). Na s. 29 autorka hovoří o „Mikašovi“ v souvislosti s Mt 2,6 a jde spíše o Micheáše. Následně neodpovídá koncovka ve slově „Ježíšovy učení“ (s. 29). Na straně 34 hovoří autorka o „vrcholné pasáži Hallových žalmů“ – zde není jasné, o co se jedná.

Chyby jsou i ve způsobu citací. Pokud autorka cituje ze sborníku, je nutné citovat autora článku, jméno jeho článku, pak až editora a název sborníku či kolektivní monografie, rok vydání a strany kapitoly, teprve následně stranu, z níž cituje, čehož se autorka nedeří a zmiňuje toliko název sborníku, editora, rok vydání, nikoliv autora.

Na zmiňované nedostatky v uvozovkách, citacích i gramatice byla autorka upozorněna, ale nedošlo (zřejmě z časových důvodů) k nápravě.

Hodnocení práce: Autorka vhodně zvolila autority z oblasti intertextuality a vybrala z nich pasáže, jež ozřejmují určitou fázi vývoje zkoumání textů touto optikou, což se týká oblasti průniku literární vědy a filosofie. Práce pojednává jednak počátky intertextuality spjaté se strukturalismem (např. F. de Saussure, J. Kristeva), jakož i aplikaci do oblasti biblistiky (S. Moyise a další) a možný pohled na intertextualitu dnes (E. van Wolde). Zároveň autorka intertextualitu určitým způsobem člení a kategorie intertextuality názorně dokládá biblickými příklady (s. 19-23). Otázkou však je, jakou váhu tyto aplikace mají? Jsou velmi stručné a potřebovaly by více argumentačně podložit, aby se příklad jevil jako srozumitelný. Např. na s. 29 a 30 autorka píše, že Matoušovo evangelium „bylo psáno především pro židovské publikum“. Matoušovo evangelium však bylo psáno především pro

matoušovskou křesťanskou komunitu, a otázkou je, zda v ní převažovali křesťané z nežidů, či ze židů. Jedna věc je autor, druhá komunita. Datujeme-li vznik Matoušova evangelia do osmdesátých let, mohla probíhat odluka „synagogy“ od „ekklésie“ a spis mohl hrát roli mnohým způsobem. (Mohlo se jednat o „vyrovnání se“ nejen s Markovým evangeliem, ale s dobovými faktory reformy judaismu, ustanovením nového étosu ve vazbě na judaismus, což Lukáš učinil ve vztahu ke stoicismu atd.) Nelze paušálně předpokládat propojení židovských synagog a křesťanských komunit, případně společné setkávání kdesi po domácnostech. Stejně tak je obtížné modelovat matoušovskou komunitu bez nežidů. Hráli roli „bohabojní“? Nakročit od shody textů, či jejich podobností, narážek a ozvěn do historického kontextu (navíc s nepochybnou jistotou) je metodologicky značný problém. Modelovat z intertextuality *Sitz im Leben*, anebo komunitu uzpůsobit tomu, co exeget v dané chvíli potřebuje, je hermeneutická chyba. Autorka na s. 31 nabízí určité dovysvětlení, ale není konkrétní. K řešení problematiky chybí práce s dalšími zdroji – komentáři k Matoušovu evangeliu, úvody do Nového zákona, žurnály či odbornou literaturou, aby problém mohl být zodpovězen. Otázkou samozřejmě je, kde křesťanští pisatelé brali židovské texty k citování ve svých spisech. (Roli mohly sehrát i knihovny ve velkých městech a svou váhu mají teze Burtona Macka.) Proto např. V. K. Robbins v rámci své socio-rétorické analýzy zkoumá intertextualitu jako jeden z pramínků pletiva, z nichž je text utkán. Není to informační zdroj, který by sám o sobě zodpověděl historické otázky. Navíc, intertextualita bez textové kritiky a LXX nemůže fungovat a nelze zredukovanou představu o textu interpretovat. Závěry je tedy nutné činit velmi obezřetně.

V době antiky se pohybujeme ve světě orality a příběhy, zápletky či epizody musely být znova stvořeny dalším vypravěčem a aforismy mohly být v určité míře pamatovány, odpovídaly-li autorovu světu. S psanou podobou textu je to ještě obtížnější. Text si nelze zapamatovat po prvním slyšení. Musí být někde a z nějakého zdroje namemorován. Roli při vzniku evangelií hrály další texty řeckých a snad i římských autorů. Nebyl to jen text židovských Písem či předchozí verze křesťanských textů. Jak tedy veřejné čtení zapůsobilo a co posluchač pochopil, to záleželo na jeho vzdělání, obeznámení s tématem, sociální situaci a postavení atd. – pozn. ke s. 30 a výkladu Exodu v listu Římanům. Text listu Římanům nebyl zřejmě používán ke katechetickým účelům způsobem, jakým je to možné dnes. Je otázkou, které domácnosti měly k dispozici svitky. Nelze tedy k intertextualitě v době antiky přistoupit jako v době po knižtisku, v době vysoké gramotnosti společnosti nebo v době digitální (viz W. Ong). Do kterého století výklad působení listu v této podobě patří? Máme-li dostupnou Biblii, je možné takto postupovat (dle Keesmaata) a komparovat Exodus a list Římanům. Pokud posluchač text jen slyší v rámci veřejného čtení, jedná se o posluchače z nežidů, který židovské texty nezná, neboť nebyl proselytou, rozhodně nebude obsah bez textové opory (dvou svitků!) ve své mysli takto strukturovat a není ani jasné, zda si uvědomí, o jaký argument jde. V rámci antických *topoi* mu může naskakovat zcela jiný typ intertextů. Intertextualita, s jakou zde autorka pracuje, odpovídá spíše soudobému kazatelskému využití, kde se text zpracovává pro posluchače s konkrétním předporozuměním (v rámci určité tradice).

Na straně 30 se autorka staví za tezi „Thomase Hayse“ ohledně popírání existence sbírky Q. Zde se ovšem spojila dvě jména dohromady, nejspíše Richard Hays (kterého uvádí autorka v poznámkách) a Thomas Hatina. Autorka pro souhlas s Haysem neuvádí žádný důvod. Jak lze například vysvětlit shody či podobnosti mezi synoptiky a Tomášovým evangeliem? Předpokládat, že Lukáš věci opsal, znamená zařadit Lukáše až za Matouše, což rovněž není průkazné. Problém se jen přesune jinam a dostane jinou diachronní podobu. Využití teorie intertextuality je závislé na společenských a metodologických kontextech. Odmítání historické kritiky v USA a „obviňování“ Evropy z pozitivismu, jenž je dávno překonán, postavilo do popředí řadu metod spjatých se sociologií a rovněž také intertextualitou. Problematické názory nelze automaticky převzít bez diskuse a pochopení širších kontextů.

Celkově lze o „metodologických částech práce“ (s. 11-31) říci, že mají značné rezervy, mohly být odevzdány v ucelené formě dříve, aby bylo možné je s autorkou prodiskutovat a opravit. Včasné sepsání pasáží, tedy s určitou časovou rezervou, by umožnilo lépe metodiku promyslet a vyargumentovat. Je možné však také prohlásit, že autorka získala o intertextualitě základní přehled a zabývala se B. Breedem, což je soudobý, velmi vlivný autor, jakož i dílem Thomase R. Hatiny, který je hostujícím profesorem na HTF UK. Co však z pasáží nevyplývá, je skutečnost, že soudobá teorie intertextuality doznala značných změn, což souvisí se zkoumáním orality a teorie paměti. (T. R. Hatina hodlal svou práci vydat po revizi znova, ale pokus vzdal s konstatováním, že dnes se spektrum teorie intertextuality výrazně rozšířilo, zapracovává se více poznatků z literární teorie, filosofie a antické literatury, což je nezbytné, a celá práce by se pro dnešek musela udělat znova a jinak. Intertextualitě ve vztahu k synchronním a diachronním exegetickým přístupům byla věnována letošní květnová pražská část Prague-Passau Memory Symposium /s T. R. Hatinou, S. Huebenthal a Ch. Handschuhem/ a týkaly se jí v určité míře i předchozí symposia, kam žel autorka práce nepřišla.)

Co se týče exegetické části bakalářské práce (s. 32-44), nelze po autorce chtít, aby při jednom z prvních exegetických pokusů podala bezchybný výkon. Autorka se drží metodologie a jedná se o práci s texty za využití teorie intertextuality, kdy zkoumá výskyt starších biblických textů v novějších. Autorka zabíhá také do diachronních kontextů a využívá v určité míře poznatky z moderního ježíšovského bádání i Órigena. Opět se však nad čarou s poznámkami vyskytují obsáhlé citace biblických textů, jakož i ze sekundární literatury (s. 42, 43), což je na úkor vlastních myšlenek autorky či kritické reflexe.

Závěr poskytuje přehled o díle jednotlivých badatelů a je adekvátní. *Seznam použité literatury* je obsáhlý, hodnotná je oblast anglicky psaných zdrojů, s nimiž autorka běžně pracuje. Ocenit je nutné i užití systému BibleWorks 10 při práci s biblickými texty.

Klasifikace: Bakalářská práce dostala svou finální formu ve velmi krátkém čase a ke kontrole byla zaslána v době, kdy již nebylo možné provést rozsáhlejší změny a doplnění. Svým charakterem nepostihuje nejmodernější poznatky a vynechává i zásadní otázku, jak vlastně intertextualita fungovala v kontextu antiky s možnými specifiky. Šlo autorce o „kazatelskou metodu“ uchopení textů z oblasti Starého a Nového zákona ve vzájemném vztahu, nebo o zachycení počátků tázání po intertextualitě, anebo o to, co se řeší v biblistice dnes – jak fungoval svět antiky v oblasti intertextuality a sepsání novozákonních písemností? Žádná z těchto oblastí není nedůležitá, jen je nutné tázání vyprofilovat.

Práce má řadu formálních i obsahových nedostatků a téma by mohlo být zpracováno s větším přehledem a péčí o finální verzi textu. Hodnotit nelze lépe než **dobře (3)**.